אישים באגרות הראי"ה

אברהם דובער ברנשטיין, מחבר "וו המהפך"

סופר ועסקן ציוני, מחבר הספר "וו המהפך" · שנות חייו אינן ידועות לנו

4 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

אברהם דובער ברנשטיין היה סופר ועסקן בדורו של הרב קוק, מחבר הספר "וו המהפך", שעוסק ברעיון תחיית האומה מתוך דברי תורה. פרטים ביוגרפיים עליו לא מצאנו במקורות שבדקנו, ומה שידוע עליו כאן הוא מן האגרות: הרב קוק פונה אליו בתוארי כבוד ("הרב הגביר", "חכם וסופר"), ובימי מלחמת העולם הראשונה, כשהרב קוק ישב בשווייץ (ראו בפרשת בשווייץ בימי מלחמת העולם (תרע"ה-תרע"ו)), שהה ברנשטיין ברומא, חולה, והתכתב עם הרב קוק על הפעולה הלאומית בשעת המלחמה.

הרב קוק על אברהם דובער ברנשטיין

הרב קוק קרא את "וו המהפך" כולו, וכותב למחברו בהתרגשות: "הצליח מאד כבוד הדרתו, להביע את המחשבה של תחיית האומה, בחם לב ואור דעת". הרב קוק מקווה שהדברים, "היוצאים מן הלב, ומשובצים בדברי תורה", יעשו פרי בלבבות רבים (כרך ב', אגרת שעז).

בימי מלחמת העולם הראשונה, ממקום גלותו בשווייץ, הרב קוק משתף את ברנשטיין בתקוותו שאחרי המלחמה יבוא "זרם חיים חדשים רעננים וקדושים" לעם ישראל (כרך ב', אגרת תשי). כשברנשטיין עורר אותו לפעול בשעה הגדולה, הרב קוק מסכים ש"אסור לנו לעבור בשתיקה על עת הרת-עולם כזאת". ועם זאת הרב קוק מסביר שתפקיד הרבנים הוא לחזק את ההכרה הלאומית ולהעלות את התחייה לקודש, ואם הרב קוק עצמו משתתף בבניין המעשי, "פשוט מפני שאיש ישראל אנכי ככל המון בית-ישראל" (כרך ב', אגרת תשכו). הרב קוק גם ממליץ עליו לפני הרב שמואל צבי מרגליות, ומעודד אותו לפעול עמו (כרך ב', אגרת תשי; כרך ב', אגרת תשכז).

האגרות

כרך ב', אגרת שעז: הרב קוק קרא את "וו המהפך" כולו, ומשבח את הביטוי החם והמואר של רעיון תחיית האומה, ששובץ בדברי תורה.

"הצליח מאד כבוד הדרתו, להביע את המחשבה של תחיית האומה, בחם לב ואור דעת"

כרך ב', אגרת תשי: הרב קוק שמח שמצבו הבריאותי השתפר, ומקווה שאחרי המלחמה יבוא זרם חיים חדש לעם ישראל. מצורפת המלצה לרב מרגליות להשאלת ספרים.

"יבא זרם חיים חדשים רעננים וקדושים לזקן העמים"

כרך ב', אגרת תשכו: אסור לעבור בשתיקה על השעה הגדולה. תפקיד הרבנים אינו העבודה הפוליטית, אלא לחזק את ההכרה הלאומית ולהעלות את התחייה לקודש.

"אסור לנו לעבור בשתיקה על עת הרת-עולם כזאת"

כרך ב', אגרת תשכז: הרב קוק שמח שהרופא התיר לו לעזוב את רומא, ומעודד אותו לדבר עם הרב מרגליות על הפעולה הכללית.

"ורשיון הרופא לעזוב את רומא הרי הוא לי אות לטובה"

נוסח האגרות – עם ביאור

4 האגרות שבהן נזכר אברהם דובער ברנשטיין, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שעז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז מנחם אב תרע"א **נמען:** אברהם דובער ברנשטיין, מחבר 'וו המהפך'

הרב קוק קרא את הספר כולו ומשבח את הביטוי החם והמואר של רעיון תחיית האומה, ששובץ בדברי תורה.

עיקרי הדברים

- שבח לספר 'וו המהפך' על תחיית האומה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ז מנ"א[2], תרע"א.

שלו'[3] רב מארץ חמדה, לכבוד איש חמודות, הרב הגביר יקר מחכמה ומכבוד מו"ה[4] אברהם דובער בערנשטיין נ"י[5], מחבר ספר הנעלה "וו-המהפך". [ספרו של אברהם דובער ברנשטיין על רעיון התחייה הלאומית]

הנני כותב את מכתבי זה, בעת לבבי מלא רגשי תודה ואהבה אין קץ לכבודו, מהרושם הטוב אשר עשה עלי ספרו היקר, אשר קראתיו כולו. הצליח מאד כבוד הדרתו, להביע את המחשבה של תחיית האומה, בחם לב ואור דעת. דברים כאלה היוצאים מן הלב, ומשובצים בדברי תורה, הכתובה והמסורה, אקוה שיעשו פרי תנובה בלבבות רבים, ושם כבודו לעד ינון בין ראשי בוני האומה, ומשובבי נתיבותיה. [ומחדשי דרכיה (על פי ישעיהו נח, יב)] יהי ד' עם כבודו, ותחזקנה ידיו לעבודת הקודש, עבודת האומה ותחייתה על אדמת קדשה, ועיניו תחזינה בשוב לציון [ישעיהו סא, ג] גאולים, קוממיות, בשמחת עולם, בגאון שם ד' אלקי ישראל באמת.

והנני בזה חותם ברגשי תודה כבירים ורחשי אהבה וכבוד רב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

1. ב"ה – ברוך השם
2. מנ"א – מנחם אב
3. שלו' – שלום
4. מו"ה – מורנו הרב
5. נ"י – נרו יאיר

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשי

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח טבת תרע"ה **נמען:** אברהם דובער ברנשטיין

הרב קוק שמח שמצבו השתפר ואולי לא יידרש ניתוח. הרב קוק צופה במלחמה ומקווה שאחריה יבוא 'זרם חיים חדשים' לעם ישראל. הרב קוק מצרף המלצה לרב מרגליות להשאלת ספרים.

עיקרי הדברים

- בריאות ברנשטיין.
- תקווה אחרי המלחמה.
- השאלת ספרים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ח טבת תרע"ה[2]

כבוד ידידי האדון המרומם, חכם וסופר מו"ה[3] אברהם דובער ברנשטין נ"י[4] וכא"ל[5] שלו'[6] וברכה,

ידידי היקר, מכתבו הנכבד הסב לי צער ועונג ביחד, צער במצבו הגופני, ישלח ד' דברו וירפאהו מהרה רפואה שלימה, ועונג על כי ת"ל[7] הוטב המצב, וכי תקוה נשקפת שלא יהי'[8] צריך לנתוח, ועל המצב החומרי כי הוטב ב"ה שמח לבי.

והנה ידידי הנעלה הננו עומדים כעת צופים משתאים על כל המעשים הנוראים הנעשים בעולם האנושי הגדול, ונפשינו תהמה לדעת את התוצאות אשר תבאנה מזה לעם ממושך אשר ארצו בזאו זרים, יואל ד' ומארבע רוחות תבא רוח חיים, [על פי יחזקאל לז, ט] ובחדש אירופא גם אזיא את תארי חייהם, כעבור סופת המלחמה, יבא זרם חיים חדשים רעננים וקדושים לזקן העמים ואוצר חיי הרוח הטוהר והעז של התבל, עם זו יצר יוצר כל למופת ואור, הנושא בסבל נורא את גורלו המר, ועיניו ולבו אל יסוד חייו ומקור צמיחתה ארץ הוריו ובית חייו, במתי חסנו והדרי תפארתו מעולם.

הנני רוצף בזה דברים אחדים להרב מרגליות להודיעו בזה את טיבו של כבודו וזה יספיק לדעתי שימלא בקשתו על דבר שאילת הספרים.

יכתוב נא לי ידידי כפעם בפעם משלומו ובריאותו. הננו ב"ה בחו"ש[9] מצפים לישועת ד' שנזכה לבא למחוז חפצינו לאה"ק[10] והחביבה עדי עד במהרה בקרוב, ידידו מכבדו דושה"ט[11] ברגשי כבוד ואהבה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. מו"ה - מורנו הרב
4. נ"י - נרו יאיר
5. וכא"ל - וכל אשר לו
6. שלו' - שלום

7. ת"ל - תודה לא-ל
8. יהי' - יהיה
9. בחו"ש - בחיים ושלום
10. לאה"ק - לארץ הקודש
11. דושה"ט - דורש שלומו הטוב

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אדר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** אברהם דובער ברנשטיין

אסור לעבור בשתיקה על 'עת הרת עולם' זו. העבודה הפוליטית בלונדון חשובה, ובשעה שהים הפוליטי סוער אין לעזוב את הספינה 'בלא הגה'. תפקיד הרבנים אינו מעשי־פוליטי, אלא לחבב דעות ולהעלות את התחייה לקודש; כאשר הרב קוק עצמו פועל בבניין, הרב קוק עושה זאת 'כאיש ישראל'. כל הרעש העולמי בא 'בשביל ישראל', ובעת יצירת ערכים חדשים יד ישראל חייבת להיות באמצע.

עיקרי הדברים

- חובה לפעול בשעת הרת עולם.
- תפקיד הרבנים.
- המלחמה בשביל ישראל.
- יד ישראל ביצירת ערכים חדשים.

נוסח האגרת עם ביאור

(להר"ר אברהם דוב ברנשטיין)

ב"ה[1], סט-גאללן, ח' אדר העת"ר[2]

מכתבו הראשון וגם השני הגיעוני. ואל יאשימני כבוד אהובי באחור דבריו לא מפני שדבריו, היוצאים מטהר לבת אש הקודש של אהבת-האומה, לא מצאו הד-קולם בלבבי, אחרתי תשובתי, רק סבות שונות וטרדות רבות, ביחוד נפשיות ממצב עמנו בכלל וממצב אחינו באי"י[3] בפרט, הן הן העסיקוני בדחיפת-רעיון ודברי נתעכבו.

ובעצם מחשבת כבודו, אין ספק בדבר שאסור לנו לעבור בשתיקה על עת הרת-עולם [על פי תפילת ראש השנה, "היום הרת עולם"] כזאת, חלילה לנו לעמוד על דם האומה כולה במאורע עולמי חשוב כזה. עלינו לעשות את כל אשר יד אדם, בשכלו והרגשתו, אומץ-רוחו ופעולתו, מגיעה. וזה כמה שהקשבתי, שאמנם עושים כוננויות למצבנו הפוליטי טובי הציונים והעסקנים הפוליטיים בלונדון. בודאי שכל צעד לאומי יש לו תפקידו ואין לך דבר שאין לו שעה. [אבות ד, ג] ואם אלף פעמים נצדיק את הציונים הרוחניים, בטענותיהם נגד הפוליטיים, ["הציונות הרוחנית" של אחד העם, שביקרה את הציונות המדינית של הרצל וממשיכיו] כשרוחניותם תהיה מזוקקה ויהדותית באמת, יהיו הדברים נוגעים רק לעבודה המסודרה בשנים כסדרן, אבל בעת כזאת, שהים הפוליטי סוער, חלילה לנו לעזוב את ספינת עמנו הסוערה בלא הגה ומלח.

אמנם אם יש בידי הרבנים לעשות, וביחוד בידי כעת, שהנני גר בארץ נכריה ומרוחק ממרכזי עסקנינו המעולים, מסופק אני. כשאני בעצמי מוצא אני את עבודת הרבנים לא בתכן המעשי של בנין-האומה החמרי כי-אם בהשפעתם לחבב את הדעות, המביאות לאימוץ וסידור אורגני לאומי. לחזק את ההכרה הלאומית ולאמץ ידים רפות של פועלים מוכשרים לעבודה זו, לעדן את המחשבות ולחדדן ולהרבות

בהן אמונה אמיצה ועמוקה משפעת הגיוני-קודש האצורים בנשמתם ולהעלות בזה את התחיה הלאומית כולה למרומי הקודש שמשם לוקחה.

אבל העבודה בפועל, השיח-והשיג עם רבי-מלוכה ואדירי-הפוליטיקה, אם מזדמן הדבר שימצאו לנו רבנים, שגם להם יד ושם בעבודות כאלו, אינם כמובן, גרועים משאר בני-אדם בתור יהודים נאמנים לעמם, אבל לא מטעם התפקיד של הרבנות. יאמין לי ידידי, שאנכי איני מוצא בקרבי ביחושי אל תשוקת לקיחת-חלק בבנין-האומה המעשי שום תכונה רבנית, אלא פשוט מפני שאיש ישראל אנכי ככל המון בית-ישראל. מובן הדבר, שמצדי הנני בע"ה[4] נכון לעשות בכל שעת-הכושר, כל מה שבידי לכל מחשבה טובה ועצה טובה על ישראל. יתן ד' ויזמין לידי איזה אמצעים איך להיות חלקי בין בוני בנין עמנו. אסיר-תקוה [זכריה ט, יב] קשור-אמונה אני ב"ה, גדולה היא אמונתי, שכל רעש עולמי דנא של שעת מעבר-עולם שאנו חיים בו לא בא בעיקרו כי-אם בשביל ישראל. [על פי יבמות סג: "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל"] תוצאות גדולות רבות-ערך במחשבת האדם והגיונו, בארחות החיים והמשפט, ברחשי האמונה ושירת העולם והחיים, מוכרחות הן להולד מתוך ההתגוששות הנוראה הזאת, ובעת יצירת חדשות, מחשבות חדשות, משפטים חדשים, רוח חדש וערכי-אמונה חדשים, כלפי העמים כולם, יד ישראל מוכרחת להיות באמצע. קרואים אנו כעת לתפקיד גדול וקדוש, למלאותו ברצון ודעה, לבנות את עצמנו ואת כל העולם ההרוס עמנו יחד, מה שלא פעלנו עד כה כי-אם ע"י[5] דחיפות והשמעות פסיכיות שיצאו מאצילות-רוחנו, וההתגלות של רוח-איתנים, אשר עומד הוא על פתחי היציאה אל-הפועל קשורה היא עם מצבנו הפוליטי בעולם ועם שובנו בהמון לארץ-אבות, בהכרה לאומית חיה ורעננה, קדושה ואצילית, הראויה לגוי קדוש שומר אמונים, סגולה מכל העמים, זקן העמים ומורם, גואל התבל ומושהו מים השקר והרשעה.

והנני נותן לכבוד ידידי את ברכתי, ברכת אוהב נאמן, יברכהו ד' וישמרהו ונזכה לשמוח בשמחת גוינו להתהלל עם נחלתנו בהר צבי-קודש על אדמת-קדשנו חמדת לבבנו ומשוש גילנו כנה"י[6] ונפש ידידו מוקירו ומכבדו ודורש שלומו וטובו

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. באי"י - בארץ ישראל
4. בע"ה - בעזרת השם
5. ע"י - על ידי
6. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז אדר תרע"ה **נמען:** אברהם דובער ברנשטיין

הרב קוק שמח שהרופא התיר לו לעזוב את רומא. טוב שידבר עם הרב מרגליות, אף שבלונדון כבר עוסקים בזה. מי ייתן ויזדמן מקום לעבוד לטובת העם.

עיקרי הדברים

- בריאות ברנשטיין.
- פעולה עם הרב מרגליות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ט"ז אדר העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה ורפו"ש[4] לכ'[5] ידידי היקר החכם הנעלה רב פעלים מו"ה[6] אברהם דובער בערנשטיין [ראו (כרך ב', אגרת תשי)] שליט"א[7] וכא"ל[8] לברכה.

שמחתי במכתבו היקר, ורשיון הרופא לעזוב את רומא הרי הוא לי אות לטובה כי בעזה"י[9] מצבו הולך וטוב. יחלימהו השי"ת[10] בורא רפואות וירפאהו בקרוב רפואה שלמה לאוי"ט[11].

וע"ד[12] הענין הכללי, ודאי טוב יעשה כבודו אם ידבר את דבריו עם כ'[13] הרה"ג[14] מרגליות [הרב שמואל צבי מרגליות, רבה של פירנצה; ראו (כרך ב', אגרת תשכ)] נ"י[15]. ואם כי אנכי מלאתי רצון כ', ובהערתי אליו לא הזכרתי שכבודו עוררני לכתוב לו, אין דבר, והאמת הלא היא שכ'[16] ידידי עוררני ע"ז[17]. אמנם כבר כתבתי לידידי, כי עוסקים כבר בזה סגל חבורה בלונדון. אמנם מי יתן ויזמין ד' לנו מקום לעבוד לטובת בנין אומתנו בשעת כושר זו, ותחשב לנו לאושר גדול, אם יהי'[18] לכ' ידידי דבר חדש ומענין ע"י[19] השתתפות פעולתו עם כ' הרב מרגליות נ"י או המושפעים על ידו, בטח יודיעני בעזה"י. וצור ישראל יקום בעזרת ישראל, ויאיר אור חיים ופעולה לכל לב הוגה ובכל יד פועלת, לעשות בהצלחה, באגודה אחת, בדעה מיושבה ובהתלהבות עמוקה ובשקידה נמרצה לטובת גוי קדוש הראוי להושע, ויאמר לצרותיו די ויקימהו לו לעם על אדמת קדשו באור חיים ועטרת גבורה. והי'[20] זה שלו', כנה"י[21] ונפש דושה"ט[22] ומאחל לו רפו"ש[23] בקרוב, המצפה לתשועת ד' על עמו ועולמו ולשוב בשמחה אל הקודש, לחזות בנועם נאות ארצנו הקדושה והחמודה עדי עד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. ורפו"ש - ורפואה שלמה
5. לכ' - לכבוד
6. מו"ה - מורנו הרב

7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. וכא"ל - וכל אשר לו
9. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
10. השי"ת - השם יתברך
11. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
12. וע"ד - ועל דבר
13. כ' - כבוד
14. הרה"ג - הרב הגאון
15. נ"י - נרו יאיר
16. שכ' - שכבוד
17. ע"ז - על זה
18. יהי' - יהיה
19. ע"י - על ידי
20. והי' - והיה
21. כנה"י - כנפשו היקרה
22. דושה"ט - דורש שלומו הטוב
23. רפו"ש - רפואה שלמה